

divini hujusce Spiritus in aeternum nobiscum mansuri dicens: « Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem » (Joan. XVI, 13). Christus praeterea exhibetur absolute ut Ecclesiae caput ac sponsus qui se illi copulaverit indissolubili conjugio; sic enim loquitur Apostolus: « Ipsum dedit (Deus) caput super omnem Ecclesiam, quae est corpus ejus » (Ephes., I, 22), et iterum « Unum corpus et unus spiritus » (Ibid., IV, 4); « Vir caput est mulieris, sicut Christus Ecclesiae, ipse salvator corporis ejus » (Ibid., V, 25); loquens demum de Adae et Evae conjugio ut typo conjunctionis Christi cum Ecclesia, « Sacramentum hoc, inquit, magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia » (Ibid., V, 32). Porro si spiritus velut interior Ecclesiae doctor, ac veluti Ecclesiae anima cum ipsa mansurus est ad docendam omnem veritatem in aeternum; si Christus in perpetuum est Ecclesiae caput ut eam dirigat, et fidelis sponsus indissolubili nexu cum ea consociatus ut eam tuteur ac foveat, qui fieri potest, ut post pauca secula Ecclesia deseratur sic ut ex veritate in errorem misere prolatur, et filios suos ad prava dogmata credenda inducat aut inducere possit? Haec plane repugnant. Quapropter Apostolus absolute vocat Ecclesiam Dei vivi « columnam et firmamentum veritatis » (I Tim., III, 15) ejusmodi nempe, quae nunquam possit a veritate excidere, ita ut si ipsa corrueret, totum labefactaretur religionis christianae aedificium.

Nec alium fuisse totius aetatis antiquitatis sensum testes imprimis sunt antiquissimi patres graeci atque latini, inter quos s. Irenaeus: « Non oportet adhuc querere, scribit, apud alios veritatem, quam facile est ab ecclesia sumere; cum apostoli, quasi in depositum dives, plenissime in eam contulerint omnia quae sint veritatis: uti omnis quicumque velit, sumat ex ea potum vitae » (1); s. Alexander episcopus Alexandr. « Unam ac solam, inquit, catholicam et apostolicam ecclesiam (confitemur); quae semper quidem inexpugnabilis est, licet universus orbis eam oppugnet: victrix autem et omnis impiae factionis haereticorum, qui adversus ipsam consurgunt » (2); s. Athanasius: « Sufficit his duntaxat verbis ad illa (paradoxa haereticorum) respondere: Haec catholicae Ecclesiae non sunt; neque ea est patrum sententia » (3); Eusebius affirmat Christum praenuntiasset « Ecclesiam nullis unquam viribus expugnandam, ac ne ab ipsa quidem morte superandam: at penitus inconcussam illius robor mansurum esse praenuntiavit, utpote quae vi ejus ac potestate, sic tanquam immoto ac nullis omnino machinis perrumpendo scopulo, altis defixa radicibus niteretur » (4); s. Jo. Chrysos-

(1) Lib. III. Cont. Haeres. c. 4. n. 1. edit. Mass.
 (2) In epist. de Ariana haeresi, ad Alexand. Constantinopolitanum, n. 12. Μίαν καὶ μόνην, καθολικὴν, τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν ἀκατάβητον μὴ εἶναι, καὶ πάντες ὁ κόσμος αὐτῆς πολυμίχθως νικηθῆσαν διὰ πάσης τῆς ἱεροδοξίας ἀσυνέστατης ἰπανάστασις. In Biblioth. Patr. Galland. tom. IV. pag. 450.
 (3) Epist. ad Epictet. Corinth. episc. n. 5. ἢ τοσοῦτο μόνον ἐπαρνεῖσθαι πρὸς τὰ κοινὰ, καὶ εἰπὴν ἀρετῆς ὅτι οὐκ ἔστι ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, οὐδὲ ταῦτα οἱ πατέρες ἐβρόντησαν. Edit. Maur. tom. I. p. II. p. 905.
 (4) Praepar. Evang. lib. I. cap. 3. Ἐκκλησίαν... οὐδὲ συνιστά-

tomus: « Nihil, inquit, Ecclesia potentius; o homo, bellum solve, ne robor dissolvas tuum. Ne inferas caelo bellum... Si Ecclesiam oppugnes, vincere nequis: omnibus quippe fortior est Deus » (1); s. Isidorus Pelusiota: « Per inferi portas divinus sermo impiorum hominum caetus atque haesum blasphemias intelligit, quibus omnibus obsistens Dei Ecclesia eas quidem frangit et expugnat, ab iis autem vinci non potest » (2). Nec aliter senserunt aut scripserunt patres latini; s. Cyprianus juxta Apostoli mentem comparans ecclesiam virgini intemeratae: « Adulterari, inquit, non potest Sponsa Christi: incorrupta est et pudica: unam domum novit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit » (3). S. Hieronymus: « Poteram, scribit, diem istiusmodi eloquio ducere: et omnes propositionum rivulos uno Ecclesiae sole siccare » (4), et rursus: « Ex quo intelligimus Ecclesiam usque ad finem mundi concuti quidem persecutionibus, sed nequaquam posse subverti: tentari, non superari: et hoc fiet, quia Dominus Deus omnipotens, sive Dominus Deus ejus, id est, Ecclesiae, se facturum esse pollicitus est: cujus promissio lex naturae est (5), » et alibi: « Cui (Ecclesiae) dicitur: Surge, illumina, ut quae cecidit in incredulis (Judaeis), surgat in fidelibus: et postquam surrexerit, illuminetur, ut nequaquam habeant erroris tenebras (6). » S. Augustinus: « Ipsa est Ecclesia sancta, ecclesia una, ecclesia vera, ecclesia catholica, contra omnes haereses pugnans: pugnare potest, expugnari tamen non potest. Haereses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite praecisa: ipsa autem manet in radice sua, in charitate sua. Porta inferorum non vincunt eam » (7). Et haec speciminis gratia, quibus quae superius attulimus mirifice confirmantur (8).

Testis deinde hujus dotis est ipsa possessio quam Ecclesia ostendit perpetua sua agendi ratione ab aetate apostolica et seculis insequentibus usque ad nos, ut constat ex omni aetatis documentis. Huic enim infallibilitati sibi a Christo donatae innixa Ecclesia omnes exorientes errores absque ullo discrimine prescripsit, veritatem asseruit, contumaces sectarios anathemati subiecit incipiendo a nicolaitis, simoniani, docetis, cerinthianis, usque ad lutheranos, re-

σάν τω, ἕθελον προγράψαι ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἀκαταμάχτην ἕσθαι, καὶ μηδὲ πῶποτε ἐπὶ τῶν ἀντιθέσεων ἐστάναι διὰ καὶ μὴν ἀσυστόν, ὡς ἂν ἐπ' ἀσυστόν καὶ ἀβυσσὸν εἶναι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως βιβρωπῆν τε καὶ ἐβρωπῆν ἀποστραφέντων. Ed. Vigeri; Paris, 1628. pag. 7. 8.
 (1) Hom. ante exilium, num. 1. Ὁδὴν ἐκκλησίας δυνατῆρα, ἀδύνατον ἴσον τὸν πόλεμον, ἵνα μὴ καταλύσῃ σου τὴν δύναμιν μὴ εἴσῃτι πόλεμον εἰς οὐρανόν... ἐκκλησίαν δι' ἑαυτῶν, νικησάτι σε ἀφ' ἑαυτῶν ὁ θεός; γὰρ ἴσον ὁ πάντων ἰσχυρότερος. Ed. Maur. tom. III. pag. 415.
 (2) Lib. I. ep. CCXXXVII. Πῶς ἂν ὁ θεός λόγος ἐκλάσῃ τὰς τῶν ἀθίων τιμωρίας, τὰς τῶν αἰρέσεων βλασφημίας, ἀσυστόν πάσης ἀντιθέσεως ἢ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία, τὰς μὲν καταρῶνται, ἐπὶ δὲ τῶν οὐ καταρῶνται. Edit. Paris. pag. 67.
 (3) Lib. de unit. eccles. ed. Maur. pag. 195.
 (4) In Dial. adv. Lucifer. n. 27. ed. Vallars. tom. II. pag. 201.
 (5) Comment. in Amos, lib. III. cap. 9. Ibid. tom. VI. pag. 558.
 (6) Comment. in Isai. lib. XVII. cap. 60. ib. tom. IV. pag. 719.
 (7) Serm. I. de Symb. ad Catech. cap. 6. n. 15.
 (8) Qui plura cupit consulat Valenburgerios in Tract. De perpetua probat fidei per testes cap. 27. seqq.

formatos, protestantes cum omnibus surculis suis.

Quae cum ita se habeant, patet quod ab initio probandum assumpsimus, Ecclesiam scilicet infallibilem prorsus esse in iis quae ad fidem moresque pertinent, sive ut testis est, sive ut iudex, sive ut magistra, prout constat tum ex Christi institutione, tum ex repetitis solemmibus ejus promissionibus, luculentisque divinatorum eloquiorum oraculis, tum ex sensu antiquitatis, tum denique ex perpetua ipsius Ecclesiae possessione. Qui propterea neglecto immenso hoc divinae bonitatis beneficio hominibus collato, ut tuto pervenire valeant ad caelestem beatitudinem, ex se sibi prospicere posse praesumunt, comparari cum illis queunt, quibus in deserto columna ignea dux data est ad iter commonstrandum in terram promissionis. Si enim inter densissimas noctis tenebras a iudex quispiam beneficæ illi viam collustranti igneae columnæ ac populum dirigente terga vertisset, reputans sibi posse sufficere, nec illo adjumento indigere, certo se exitio commisisset per obscurissimos deserti anfractus, ferarumque huc illuc discurrantium incursum, nec unquam terminum attingere potuisset. Ita plane qui in hac vita peregrinantes destinata malitia infallibilem Ecclesiae auctoritatem posthabent, ut privato sensui indulgeant, certo se committunt aeternae mortis exitio, nec unquam pervenient ad promissam humilibus beatitudinem quae in caelis est (1).

DIFFICULTATES. I. Obj. Commentum infallibilitatis Ecclesiae adversatur ideæ religionis christianae; perniciosum est; auctoritatem denique humanam substituit auctoritati divinae. Sane 1. Neque Christus neque apostoli unquam discipulis certam quamdam praescripserunt fidei profitendae formulam unice tenendam, sed potius liberum Dei cultum moralem praecerunt (Jo. IV. 23. 24. VIII. 52. II. Cor. III. 17. Gal. V. 1), et doctrinam proposuerunt ita comparatam, ut perfici et possit et debeat (2). 2. Christus praeterea nunquam alligavit religionis suae essentiam alicui formae, sed eam unice constituit in amore et charitate, quae dummodo sarta tecta teneatur, quaeque demum sit verborum forma qua enuntiantur fidei dogmata, perinde est ad religionis substantiam (3). 5. Quod si exoriantur controversiae, trans-

(1) Alias diximus, quod nunquam satis ingeminare juvabit, orationem et humilitatem duas illas condiciones esse sine quibus ad veram Ecclesiam adeoque veram fidem perveniri non potest. Qui proinde sincero corde veritatem inquirunt illis se communiunt, et certissime ad eam pervenient; qui eas negligunt aut parvipendunt, utut magnas inquisitiones faciant, nunquam illam assequuntur.
 (2) Ita Wegscheider, § 50.
 (3) Tale est systema quod penes plures protestantes modo grassatur. Purus amor erga Deum, aiunt ipsi, in operatione activa, est unica religio. Eadem ratione, qua non est nisi unus Deus in immenso hoc universo, ita religio eadem ubique esse debet: quoniam vero Deus est purus substantialis amor, religio pariter amor esse debet non solum in terra, sed et in caelo. In mundo actuali amor purus erga Deum officia omnia producit pietatis, tam in divina voluntate faciendis, quam in animi conformatione ad ipsam; item purus amor erga res creatas cujusvis ordinis et gradus officia vitae respectiva ac socialia gignit. Haec est basis ac fundamentum ethices evangelicae in mira ac varia pulchritudine et excellentia sua. Semel ac peramabile hoc principium in animo radices egerit, habitudines nostras,

actione veluti quadam sopiri possunt communi consilio ad pacem in societate fovendam et ad hoc adhiberi dissentientes possunt, quamvis in propria interius sententia permaneant (1). 4. Contra vero perniciosum est hoc infallibilitatis systema, sive quia fovet fanaticismum ac intolerantiam, quae non aliunde nata est, quam ex supposita ejusmodi praerogativa; 5. sive quia fovet inertiam et extinguit omne proficiendi in scientiis colendis, exegesi praesertim biblica promovenda, studium. 6. Porro studium veritatis altius indaganda et rectius cognoscenda, quod Scriptura sacra valde commendat (Jo. V. 39. VIII. 22. I. Jo. IV. 1. I. Cor. X. 15. I. Thess. V. 21), a Deo ipso menti humanae, quamvis errori obnoxia; insitum est, et quidquid, Deo hoc studium moderante, de vera religione temporis successu ab hominibus melius exploratum et cognitum fuerit, tanquam ab ipso Deo profectum vi humana opprimi nec debet nec potest (Act. V. 38). 7. Hinc nostra aetate jam eo perducta res est, ut religio christiana, nisi bene distinctis ac separatis quae ad formam ejus mythicam atque symbolicam pertinent ab iis quae vera atque aeterna ejusdem habenda sunt fundamenta, nova quadam luce collustrari et hominibus cultioribus subtiliorique artium et litterarum cognitione imbutis denuo commendari non possit. 8. Tantum autem abest, ut Ecclesiae institutum sola quadam formula certa et immutabili conservari atque contineri possit, quod temere nonnulli fixerunt, ut haec sententia Ecclesiae antiquioris non minus, quam universae christianismi indoli repugnet (Ita Wegs. l. c.) 9. Demum per infallibilitatis commentum substitui auctoritatem humanam auctoritati divinae aperte patet; nec enim amplius Scriptura seu verbum Dei regula esset fidei nostrae, sed auctoritas Ecclesiae, sive hominum privilegio donatorum, qui sibi solis arrogat inspirationem divinam perpetuo cum ipsis permanentem; 10. Scripturae valor ab Ecclesiae auctoritate penderet; 11. id enim Scriptura diceret, seu illum sensum Scripturae praeseferret, non quem re ipsa habet, sed quem illi Ecclesia tribuit. Ergo.

Resp. N. A. ad 1. prob. D. Neque Christus neque apostoli certam aliquam discipulis fidei profitendae formulam praescripserunt, nulla ad id cogente necessitate, Tr. necessitate aliqua postulante N. Christus enim et apostoli rem ipsam credendam praeponebant captivi discipulorum sese accommodandas quoniam solliciti essent de hac potius quam illa verborum formula, qua res credendae enuntiarentur. Verum praesto erant ope vivi magisterii ad res ipsas enucleandas, si qua id ferret occasio. Si qui autem protervi obsisterent, ac pravis

opera ac verba ducit ac regit; si vero defecerit, non superest nisi unum nomen, pura puta forma et exterior professio: qui quidem status est tenebrarum, peccati ac mortis. Forma assimilari potest corpori humano pulchritudine praedito; sed amor in Deum est anima quae totum informat. Dolor, fides et oratio totidem media sunt a Deo electa ad perduendam animam in statum religiosum: ast amor est finis quem nobis proponere debemus in exercitio istorum aliorumque ejusmodi officiorum. Ille sapiens est, qui nunquam a fine in usu mediorum necessariorum aberrat, etc.
 (1) Ita Boehmerus ex sententia protestantium in Jure ecclesiastico protestant. Halle, 1714. tom. I. lib. I. tit. I. De summa Trinitate et fide catholica, § 16.

interpretationibus traditam sibi doctrinam temerarent, determinatis formulis ita eam proponebant, ut qui non acquiesceret, ab Ecclesia illico expelleretur. Hinc factum est, ut quod in nucleo aut semine generalibus verbis continebatur, data occasione ex conflictu, magis ac magis evolveretur, et definitis formulis enuntiaretur. Sic cerinthiani et docetæ occasionem Joanni præbuerunt utramque in Christo naturam, divinam et humanam, altius inculcandi; hebraizantes in causa fuerunt cur Paulus virtutem Evangelii supra legem clario in lumine collocaret; Corinthiorum dissidia excitavit Apostolum ad illa promenda oracula quibus Ecclesiæ auctoritatem commendat; idem die de futura corporum nostrorum excitatione; de necessitate honorum operum ad salutem, aliisque non paucis articulis, qui ab apostolis conceptis verbis propo- siti sunt, postquam de his mota quæstio aut dubitatio est (1). Quod vero contigit apostolorum ætate, insequentibus sæculis eadem ratione per jugiter vivum Ecclesiæ magisterium factum est, novis semper exorientibus hæresibus aut controversiis.

Ceterum falsum absolute est, neque Christum neque apostolos discipulis certam quamdam fidei profitendæ formulam nunquam injunxisse. Etenim Jo. IX. 35. sciscitatus est Christus a cæco nato: « Tu credis in filium Dei? » et ibid. XIV. 12, omnibus apostolis suis dixit: « Non creditis, quia Pater in me est et ego in Patre? » Matth. ult. « Euntes docete.... baptizantes in nomine Patris, » etc. Quapropter Philippus, Act. VIII. 37. ab eunuchio sub determinata forma fidei professionem exegit, priusquam illum ad lavaerum admitteret (2). Hinc Apostolus ad Timotheum scribebat: « formam habe sanorum verborum » (II Tim. 1. 13). Falsum præterea est quod subdit adversarius, Christum et apostolos liberam Dei cultum moralem præcepisse. Testimonia indicata ex Scripturis non evincunt nisi divinorum eloquiorum abusum, ut vel ex levi singulorum inspectione quilibet deprehendere potest (3). Idem judicium ferendum est de eo quod postremo loco adjicitur, Christum nempe et apostolos doctrinam ita comparatam proposuisse, ut perfici posset ac deberet, a gnosticis scilicet, ab arianis, a nestorianis, lutheranis, protestantibus, rationalistis, mythicis qui ita eam reip̄a perfecerunt, ut in auras Evangelium protius abierit.

(1) Cf. Moehler: *Symbolique*, tom. II. ch. 5. § 40. *différence de forme entre la doctrine de l'Écriture et la doctrine de l'Église*, ubi hoc argumentum egregie evolvit.

(2) Sane cum eunuchus baptismum efflagitasset, interrogavit eum Philippus, an ex toto corde crederet? Cui respondit eunuchus: « Credo, Filium Dei esse Jesum Christum, » quibus paucis verbis velut in compendio complexus est eunuchus quæcumque dum irent per viam ab evangelizante Philippo acceperat.

(3) Etenim Joan. IV. 25. 21. ait Christus: « Deus spiritus est, » etc. II. Cor. III. 17. scribit Apostolus: « Dominus autem spiritus est: ubi autem Spiritus Domini ibi libertas; » Gal. V. 1. « State, inquit, et nolite iterum iugo servitutis contineri. » Judicet nunc lector, utrum hæc testimonia liberam Dei cultum præcipiant. Primus enim textus est de ratione qua colit Deus in posterum debeat absque apparatu sacrificiorum leviticorum quæ templo Hierosolymitano addicta erant; alii vero sunt de libertate a lege Mosaica rituali. Cf. Bernard. a Piconio, et Estium ad hæc loca.

Ad 2. N. Ut patet ex modo dictis; nam Christus jussit apostolos prædicare Evangelium omnibus gentibus docentes eos servare omnia quæcumque ipsis mandaverat (Math. ult. 19). Non mandavit autem solam charitatem servare; aliis porro verbis Marcus in loco parallelo Christum loquentem inducit, quibus illud omnia quæcumque magis declaratur; ait enim inibi Christus: « Qui crediderit salvus erit, qui non crediderit (subintellige omnia quæcumque tradidi vobis) condemnabitur » (Marc. XVI 16).

Ad 3. N. Transactio enim fit de bonis propriis, non autem de re aliena; jam vero depositum fidei non est res cujus proprietatem ad Ecclesiam pertineat, sed tota Christi est; ideoque nunquam fieri potest ut ab Ecclesia transigatur vel de minimo fidei articulo cum hæreticis, eo quod ipsis non ardeat: alioquin deberet etiam transigere cum liberis circa præcepta quæ illis molesta accidunt. Eiusmodi commentum acceptum referre debemus protestantibus, quibus, rejecta Ecclesiæ infallibilitate, nullum aliud præsto erat effugium ad controversias sopiendas præter absurdum hujusmodi transactionis systema. Diximus ad sopiendas controversias, non autem ad dirimendas, cum hoc ab ipsis præstari nullatenus possit (1).

Ad 4. N. Nam principium infallibilitatis nec fanaticum fovet, neque intolerantiam prout hic ab adversariis accipitur. Ac primo non fovet fanaticum; alioquin Scriptura, quæ juxta adversarios ipsos est infallibilis, fovet fanaticum; fovissent itidem fa-

(1) Cf. grave et elegans commentarium *De fidei controversiis per amicitias transactiones dirimendis adversus Boehmerum*; inter *Opuscula ad hierarchicam Ecclesiæ constitutionem spectantia*. Parmæ, 1789. vol. unie. in-4. Contendit enim Boehmerus loc. cit. *fidem*, ut vocat, *formula-riam* neque ab apostolis adscitam esse, neque tribus prioribus Ecclesiæ sæculis, sed primum in conc. Nicæno. Verum præter symbolum apostolicum unicum, quod certe vel ab apostolis est, vel ab Ecclesiis apostolicis, in quo fidei formula continetur, exploratum est plures fidei professiones longe ante concilium Nicænum in Ecclesia obtinuisse. Fidei formulam exhibeat constitutiones dicte *apostolicæ*, exhibet s. Gregorius Thaumaturgus, ut plures alias omittam; de quo argumento legi omnino debet docta Petri Lazari Soc. Jesu *De antiquis formulis fidei earumque usu exercitatio*. Certe ad symbolum fidei receptum in universa Ecclesia jam provocabat Tertullianus illud *Regulam* appellans, ut suo loco ostendimus. Verum quod magis interest, illud est, quod Boehmerus dum et ipse fatetur, amicitias transactiones nullum unquam felicem exitum habuisse easque ut ineptas prorsus traducit, transferat in imperatores ac principes *jus approbationis publicæ*, quæ fiat per *confessiones fidei et symbola*, etsi concedat contingere posse ut hæc fidei confessiones et hæc symbola ab imperatoribus probata, a vera fide et recto Scripturæ sacre tramite sint aliena. Cf. Tit. cit. § 51. seqq. Ex his patet, quod abjecto infallibili Ecclesiæ magisterio, via omnis adempta fuerit protestantibus controversias circa fidei dogmata exortas dirimendi; cum vero acres diuturnaque contentiones inter pullulantes diversas sectas de fidei, religionisque constituendæ ratione continuo exarserint, defatigati frustra sunt earum duces ac magistri eo quod finem nullum habituras eas viderent; donec omni spe veri inveniendi amissa, coacti primum sunt de simulata quadam religionis concordia transactionum ope concilianda cogitare; quasi nempe divina veritas a Christo Ecclesiæ tradita res ejusmodi sit, quæ dividi distrahatur, aut in quamcumque libuerit partem flecti, aut torqueri possit. Cum vero neque ejusmodi transactio ullos fructus protulerit, demum ut finis aliquis controversiis utcumque imponeretur, confugerunt ad sententiam judicalem imperantium, ut civili auctoritate lites saltem sopirentur, ac tranquillitas publica non turbaretur, relicta interim unicuique de singulis articulis sentiendi libertate. Nihil tamen inde profecerunt uti ex hoc dierno progressu abunde liquet.

natismum Christus et apostoli utpote infallibilitate præditi, in doctrina evangelica tradenda. Itaque infallibilitas nullo modo fanaticum nutrit; si qui vero exinde fanaticum conciperent, hoc illorum vitio esset vertendum, non autem infallibilitati. Idipsum pariter dicendum de intolerantia, politica nempe et civili, prout eam hic sumunt adversarii, quæ certe ex infallibilitate Ecclesiæ non oritur. Siquidem exploratum est longe magis intolerantes esse acatholicos qui infallibilitatem respuunt, quam catholicos (1). Quod vero spectat ad intolerantiam religiosam sive theologiam, quæ necessario ex infallibilitate profluit, hæc resolvitur in hanc propositionem: Idem non potest verum esse ac falsum: aut: veritas cum errore simul consistere nequit.

Ad 5. D. Si infallibilitas ad modum inspirationis Ecclesiæ tribueretur, C. si ad modum peculiaris subsidii, sive, ut aiunt, adistentiæ N. Nunquam porro catholici docuerunt donum infallibilitatis a Deo Ecclesiæ tribui ad modum inspirationis. Jam vero divina adistentia non excludit, imo supponit humana media, ac proinde studium in veritate investiganda antequam judicium proferatur. Hinc patet haud removeri doctos ab exegesi biblica excolenda, a linguarum antiquarum exercitio, a monumentorum inquisitione persequenda, ceterisque adminiculis comparandis quæ ad rectum judicium proferendum consueta via requiruntur. Deinde præter dogmata alia plura sunt in quibus viri docti proprium exerceant ingenium. Demum omnibus semper ingenii cultu opus est ad ea propugnanda quæ ab Ecclesia definita sunt, uti ex experientia constat. Sane non minus viris vere doctis abundavit et abundat Ecclesia catholica quam sectæ acatholice. Igitur infallibilitas solum tollit animi hasitationem, et certum eum facit de veritate circa quam anceps esse posset.

Ad 6. D. Insitum menti humanæ a Deo est studium veritatis altius indagandæ et rectius cognoscendæ per media idonea et in ordine suo, C. quacumque ratione N. Veritates ordinis naturalis a mente humana investigari utique possunt ac debent, atque ulterius in ea investigatione et cognitione perfici ipsa semper potest. Ast non ita se res habet in veritatibus ordinis supernaturalis seu revelatis quæ progressus in se incapaces omnino sunt, utpote a Deo datis. Potest autem homo harum sibi perfectiorem cognitionem comparare, sed sub magisterio Ecclesiæ, ejusque directione; potest præterea inquirere in earum

(1) Equidem fateor catholicos in pluribus regionibus penes quas prævalent acatholici pace frui, ut in Anglia post datam catholicis emancipationem, et in provinciis federatis America septentrionalis, atque alibi. Imo notum est haud paucos protestantes probos et honestos reperiri, qui benevolos se erga catholicos præbeant, quique interdum neque detrectent opibus ac largitionibus ad templum catholicorum erigenda concurrere. Ast neque illud dissimulare licet in nonnullis regionibus adhuc vigere despotismum religiosum, et persecutionis systema ita ut omnigena vexatione catholicos torqueantur. Certum est non omnes protestantes aut schismaticos ejusmodi sævitiam probare, utpote quæ adversetur civili omnium nationum europæarum cultui, qui nunc tantopere magni fit: atamen ejusmodi exempla recentia sunt et pervulgata.

fundamenta, nexum, consecutiones, aliæque ejusmodi, minime vero easdem veritates cudere, ac intrinsecus perficere, quod absotum est. Dum voluerunt protestantes proprio Marte in fidei veritates inquirere, easque determinare, reficere, eo non pauci progressi sunt ut alias post alias amiserint, neque retinuerint nisi christianismi nomen et larvam. Hoc porro est quod ab adversario, quem impugnamus, dicitur, de vera religione temporis successu ab hominibus melius exploratum et cognitum, Deo hoc studium moderante, quibus verbis ipse impietatem cum blasphemia consociavit. Si quis autem conferat quæ ex Scripturis adducuntur ad ejusmodi impietatem cohonestandam, eundem deprehendet quem superius adnotavimus Scripturarum abusum.

Ad 7. D. Apud protestantes, C. apud catholicos N. Novam enim ejusmodi lucem rationalistis, symbolistis, mythicis libenter ac ultro relinquimus. Nobis enim fidei avitæ simplicitas sat est. Cultiores autem homines quos adversarius designat, subtiliori sua artium ac litterarum cognitione prius a supernaturalismo in naturalismo dilapsi sunt, deinde ex naturalismo in symbolismum, ex symbolismum in mythicismum quem distinxerunt præterea in historicum et poeticum, ita ut Scriptura universa effecta sit magnum poema, ut Ilias homerica, vel Æneis virgiliana (1).

Ad 8. Neg. agendi rationem quam tenet Ecclesia in proponendis fidei dogmatibus per aliquam determinatam formam adversari antiquioris Ecclesiæ indoli; hoc enim falsum est. Vidimus siquidem plures hæreses in vivis adhuc agentibus apostolis proscriptas fuisse, et determinatis formulis contradictorias erroribus illis veritates assertas. Ante concilium Nicænum jam octoginta plus minus hæreses profligatæ sunt, et veritas catholica eadem ratione in tuto posita: voces *trinitatis, personæ, naturæ* aliæque ejusmodi inductæ sunt contra catholicæ veritatis hostes, ut tesseræ orthodoxæ fidei (2). Quod si factiosi aliqui tunc temporis pariter restiterunt Ecclesiæ definitionibus, uti nunc eisdem resistunt protestantes, cuncti ab Ecclesiæ sinu ejecti sunt, et ipsa incolumis semper persistit ac ita perseverat, quin ex perduellium defectione quidquam detrimenti capiat (3).

(1) Huic principio totum inicitur systema rationalistarum ac mythicorum, præcipue vero Strausii. Verum et hoc systema pendet a natura ipsius protestantismi, quæ tota *subjectiva* est, seu a spiritu uniuscujusque privato tanquam a proprio fundo fides ac religio erui debet. Hinc pervulgata in Germania antithesis illa qua distinguitur in sua natura catholicismus a protestantismo quod ille nihil sit *objectivus* quatenus fidem seu fidei objectum ab Ecclesia recipit, iste sit *subjectivus* quatenus fidem seu fidei objectum de suo cudit sibi que efformat.

(2) Earum formularum exemplum aliud occurrit in voce *quodlibet consubstantiale* quæ jam sec. 5. tesseram constituebat orthodoxæ fidei circa Filii divinitatem, adeo ut Dionysius Alex. accusatus fuerit apud cognominem rom. pontificem, quod eam vocem omisisset in ecclesia a patribus frequentatam. Cf. quæ adversus Basnagium de hac voce erudite scripsit doctus De Magistris in præfatione ad opera s. Dionysii Alexandrini pag. 54. seqq. Romæ, 1796.

(3) Ex his constat quam ineptum sit quod Boehmerus loc. cit. adstruit, dum affirmat quod fidei definitio alienam a religionis natura coactionem inferat. Jam vero, nunc religionis naturam ignorabat Apostolus, cum formam doctrinæ præscriberet ab omnibus servandam? Aut eua

Ad 9. N. Ut enim constat ex probationibus, Ecclesiae auctoritas spectari non debet ut auctoritas humana, sed velut organum divinitatis, ac perpetua seu jugis manifestatio Christi ipsius, qui eam sibi suffecit ut testem, judicem, ac magistram earum veritatum quas eidem ipse commisit, ac propterea infallibilitate instruxit. Scriptura est pars istius depositi perinde ac traditio; utriusque autem custos et interpretis Ecclesia est; illa vero nequit sola esse regula fidei nostrae, ut patet ex aberrationibus acatholicorum omnium, qui eam unicam ducem sequi voluerunt, rejecto Ecclesiae testimonio ac magisterio, prout suo loco uberius evolvemus. Quod adicitur de inspiratione paulo ante exposuimus.

Ad 10. D. Scripturae valor extrinsecus seu relate ad nos, C. intrinsecus et in se N. Certe, ut postea ostendemus, non nisi per Ecclesiam nobis constare tuto potest de inspiratione, numero et canone librorum divinorum.

Ad 11. D. Id est Scriptura per Ecclesiae interpretationem illum verum ac germanum sensum praese ferret quem reipsa habet, C. sensum adscitum pro lubito ei tributum N. Nec enim ad arbitrium Ecclesia Scripturae sensum affingit; sed duntaxat verum ejus sensum declarat juxta analogiam fidei, juxta sensum traditionalem, ac juxta illum sensum quem ipsa a Christo et scriptoribus ipsis divinis accepit. Soli acatholici qui hanc deserunt viam, reipsa Scripturae eum sensum tribuunt quem ipsa nec habet nec patitur, quando admittunt aliquid ex Scripturis evincere quod rectae fidei adversatur; nec enim ipsi legitimi sunt Scripturarum interpretes, cum nunquam Christus ejusmodi munus ipsis demandaverit. Exinde omnes haereses ortae sunt inter se pugnantibus (1).

verbi administris potentiam datam testabatur II. Cor. X. 5. ut omnem intellectum redigerent in obsequium Christi? Ludit profecto Boehmerus dum haec oggerit. An forte hic agitur de coactione, quae libertati vim inferat, quam nec ipsa natura patitur? Agitur enim vero de necessitate officii, quam secum infert legitimum quodvis praecipuum, qua nempe intelligitur praescriptum officium ita necessarium esse, ut qui parere detrectet, et culpam contrahat, et subeunda poenae obnoxium se reddat. Cf. cit. Comment. pag. 81.

(1) Optime cl. Moehler *Symbol.* ch. 3. § 40. in hanc rem scribit: « Lorsque l'erreur a semé le doute et la division dans les esprits, quel moyen de discerner la vraie doctrine, de revenir à l'unité, sans un tribunal, vivant et infallible? Hors de là, nous serions jetés d'opinions en opinions; et bientôt toute vérité nous échapperait. Aussi, pour le dire en passant, partout où l'Écriture a été proclamée la seule règle de foi, on n'a point compris les développements du dogme, on les a même rejetés formellement. Souvent aussi les sectaires se sont précipités dans un autre abîme. Après avoir roulé d'erreur en erreur, enveloppé d'épaisses ténèbres, ne rencontrant partout que le chaos, l'hérétique désespère de sortir jamais du labyrinthe des opinions. Alors dans son abattement, il rapporte à l'Écriture tous les rêves, toutes les visions de l'époque, puis il proclame tout cela dogme de l'Évangile. Mais si l'on reconnaît comme dogmes toutes les opinions, quelles qu'elles soient, qui se sont rattachées à l'Écriture, à quoi dès lors aboutira l'histoire chrétienne? A montrer que l'Écriture, par cela même qu'elle admet tous les sens, ne renferme aucun sens. Voici donc à quoi se réduisent toutes les objections contre l'Église catholique: toutes vos définitions dogmatiques, nous criez-vous, supposent que la lettre des Écritures recèle un sens unique, à jamais immuable, et pourtant elle n'en a aucun, puisqu'elle les a tous. L'esprit humain, dans l'Église chrétienne, n'a d'autre

II. Obj. 1. Saltem Ecclesiae infallibilitatem non adstruunt illa Scripturarum oracula quae ad eam evincendam catholici afferre solent. Etenim 1. quod Matth. XVI. dicitur de portis inferi de morte intelligi debet, ut liquet ex verbis Ezechiae, qui periculum ex quo evasit commemorans ait: « Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi » (*Isai.*, XXXVIII, 10), quas vocat *portas mortis* dicens: « Qui exaltas me de portis mortis » (*Ps.* IX, 15); sane *לַמָּוֶת* *ad mortem*, vel mortis regionem, sepulcrum significat. Christus igitur pollicetur mortem contra Ecclesiam non praevallituram, quia fideles resurgent gloriose (*Apud Bloomfield in hunc loc.*). 2. Quod si catholici pugnaciter contendunt illis vocibus vere significari infernum, ideo Christus promisit nunquam infernum praevalliturum adversus Ecclesiam, quia semper Christus fidos ac devotos habebit, quos ipse novit; aut quia 3. non praevalliturum est infernus adversus Ecclesiam Christum filium Dei ad instar Petri profitemem, non autem quoad reliquas veritates circa quas errores irrepere possunt. 4. Deinde Christus pollicetur est hanc firmitatem Ecclesiae catholicae, non autem Ecclesiae romanae aut alii particulari ecclesiae. 5. Sane infernus non minus praevallere potest adversus Ecclesiam erroribus practicis seu vitis et peccatis, quam theoreticis; quantum vero praevaleat vitis in Ecclesia romana nemo est qui nesciat. 6. Quod vero attinet ad textum paulinum quo Ecclesia dicitur columna et firmamentum veritatis, non majoris ponderis est; ecclesia enim de qua loquitur Apostolus est ecclesia ephesina, quae profecto utpote particularis, non est censenda infallibilis; 7. sensus itaque illius effati est, Ecclesiam eatenus dici columnam veritatis, quatenus conservat Scripturas, quin ulla ei tributa sit auctoritas quae a solo Deo promanat (1). 8. Quid praeterea vetat quominus conditionatas dicamus Christi pollicitationes, ejusmodi fuerunt quae antiquae synagoga factae sunt? Exploratum enim est ecclesiam judaicam non semel errasse, praesertim vero in judicio Christi, dum manus hominum Spiritu Dei illustrata habuit illi fidem. (2). 9. Sic pariter constat Ecclesiam catholicam in pluribus errasse, sive cum praeter Scripturam adscivit traditionem ut fidei regulam; sive eum imaginum cultum probavit quem ante an. triginta a celebratione concilii Niceni II. reprobaverat concilium Constantinopolitanum, ac post annos septem iterum rejectit concilium Francofordense, et graeci adhuc reprobant; sive demum, cum tot alios articulos symbolis apostolico, niceno, et athanasiano adjecit (3).

but que de mettre en lumière cette vérité, et dix-huit siècles n'ont pu la montrer à vos yeux.

(1) Ita Mac-knight: *Préface*, tom. I. *Timothy*, sect. 3. apud Kenrick, op. cit. pag. 241.

(2) Celebre hoc argumentum est quod minister Claudius objecit Bossuetio in collatione inter ipsos habita. Cf. *conférence avec M. Claude sur la matière de l'Église*. Opp. ed. cit. tom. XXIII. pag. 291.

(3) Ita Newman oxoniensis. in op. cit. lect. 8. pag. 247. seq. ubi agit *de infallibilitate*. In lect. autem 5. ubi tractat *de doctrina infallibilitatis* exandescit contra Ecclesiam catholicam seu romanam. Quoniam vero protestantes conqueruntur de catholicis quod nimis duros interdum se praebant in controversiis quas cum ipsis agitant, juverit

Denique 10. nemo est qui ignoret plures identidem veritates in Ecclesia fuisse obscuratas, praesertim circa gratiam, contritionem et sacramenta. Ergo.

R. N. Ant. ad 1. prob. Verba Christi hic de morte usurpari in sensu adversariorum, cum huic interpretationi sensus traditionalis totius antiquitatis opponatur. Quamvis enim demum in objectis locis vocem inferorum aut mortem aut sepulcrum significare, quod non abnuimus, perperam exinde inferitur in eadem significatione Christum Matth. XVI. eam usurpasse, ut aperte liquet ex Christi scopo et serie orationis. Etenim Christus hic vult rationem reddere quare firma futura sit Ecclesia sua, et exponere ejusmodi sit firmitas quam eidem pollicetur: porro rationem firmitatis ducit a petra supra quam eam aedificaturus sit; firmitatis autem naturam exponit talem fore ut etiamsi infernae omnes potestates in eam conspirent, nunquam sint adversus eandem praevalliturae. Quapropter vel ipsi acerrimi Ecclesiae catholicae hostes hanc probant interpretationem. Rosenmüller sic enarrat Christi verba: « Quam (meam Ecclesiam) nulla, ne potentissimorum quidem hostium vis destruet... Πύλαι ἔδου, tartareae potestates, consultationes et molimina diabolorum, tyrannorum, et hostium Ecclesiae. Nam *Πύλαι* cui *πύλη* respondet, notat ejusmodi portam, ubi habetur iudicium, vel imperium, aulam principis, dominandi potestatem, unde regia imperatoris Turcarum *Porta* nuncupatur: *ἔδου* autem, *ἔδου*, inferi est, orcus, tartara, tota umbrarum respublica » (1): nec aliter exponit hunc locum Kunoel (2), atque Calvinus ipse (3).

Ad 2. N. Christus enim loquitur de Ecclesia sua visibili aedificanda supra petram, seu supra Petrum,

hic specimen exhibere moderationis quam servat Newman agens de Ecclesia romana, id est, catholica. Hic igitur pag. 101. fatetur, ipsam esse Ecclesiam per se nobilibus donis abundantem, justisque titulis; sed adicit inceptum esse ad iis religiose utendum, utpote quae sit *astuta, obstinata, vilis, maligna, crudelis, inhumana* quemadmodum sunt *furiosi*. Eam comparat *demoniaco*, aliterans quod donec Deus eam non sanaverit, tractari debeat, perinde ac si ipsa esset *diabolus ille qui eam regit*. Pergit deinde ac proficitur non propterea inficiari in *romano* res bonas inveniri, hominesque bonos, quia *Satanas* semper consuevit bonum cum malo immiscere (pag. 102). Opinio principis huius *diabolici* systematis, juxta ipsum, est infallibilitas Ecclesiae. Quibus praemissis sibi ostendere assumit 1. quod *romanicus* spectet certitudinem clarissimam veluti necessariam ad fidem et spem christianam; 2. spectet dubium veluti pugnans cum assensu veritatis; 3. tendat ad efformandam completam et consistentem theologiam (haec potest summi illi facile concedere); 4. in hoc vero efficiendo negligat auctoritatem et inuitatur argumentis abstractis; 5. judicet ac disponat de systemate christiano ex praecceptis fundamentis; 6. substituat spiritui amoris technicam et formalem obedientiam. Tria porro haec posteriora capita totidem calumniae sunt.

(1) In *Schol. in Nov. Test.* ad hunc loc.

(2) Sic enim in suo *comment.* in *libros Novi Testam. historicos* scribit in hunc loc. « Itaque sensus verborum Christi est: nulla hostium vis, ne potentissima quidem et maxima, evertere, destruere Ecclesiam meam poterit. »

(3) *Comment. in harmoniam ex tribus Evangelistis* in hunc loc. ita exponit: « . . . Surget nova ecclesia, quae victrix staret contra omnes inferorum machinas. Tamei enim vel ad fidem vel ad ecclesiam pronomen eam referri potest, posterior tamen sensus melius convenit, quod contra omnem Satanam potentiam invicta stabit Ecclesia firmata: nempe quia inconcussa perpetuo manebit Dei veritas, cui ininitur ejus fides. » Opp. edit. Amstelod., 1667. tom. VI. pag. 195.

qua de causa ei confert potestatem ligandi atque solvendi.

Ad 3. D. Una cum reliquis fidei articulis, C. solam Christi divinitatem N. Ecclesia enim debet profiteri integram fidem, seu omnes et singulos fidei articulos quos a Christo accepit, ut patet ex superius dictis: quapropter si vel in uno articulo Ecclesia a veritate descisceret, jam eam vincerent inferorum porta. Accedit professionem Petri in Christi divinitatem non fuisse nisi causam ob quam Christus potius super Petrum quam super reliquos apostolos peculiariter fundaverit Ecclesiam suam, ut suo loco ostendemus.

Ad 4. D. Si Ecclesia catholica distingui posset ab Ecclesia romana, C. si una eademque sit ecclesia catholica et ecclesia romana N. Jam paulo ante ostendimus ecclesiae romanae nomine ecclesiam catholicam significari et vicissim.

Ad 5. D. Si infernus inducere posset Ecclesiam ad labefactandam morum regulam, C. si non obstantibus individuorum peccatis, integra ac intemerata ipsa regula permaneat N. Dummodo Ecclesia intemerata ac integram servet morum regulam, individuorum vitia nullum ei nocentium afferunt, sed qui peccant sibi nocent. Jam vero Ecclesia non minus infallibilis a Deo constituta est quoad regulam morum, quam quoad regulam fidei. Eadem porro ratione qua errores privatorum non nocent Ecclesiae fidei, sic ejus non nocent sanctitati illorum vitia. Ceterum futuros in Ecclesia peccatores Christus praevidit ac propterea eidem contulit potestatem remittendi peccata; apud haereticas vel schismaticas sectas eadem saltem peccata vigent, at illarum ministri ejusmodi potestate minime fruuntur.

Ad 6. D. Si Ecclesia in partes dividi posset, C. si individua sit N. Porro, ut paulo ante adnotavimus, Ecclesia una ac individua est nec potest in partes scindi: quando propterea apostolus scripsit ad Timotheum: « Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis, » loquitur de Ecclesia Dei universa cujus portio in urbe ephesina Timothei illius urbis episcopi pastoralis curae commissa erat (1).

Ad 7. D. Si columna ac firmamentum aliqujus aedificii destinata essent ad usum areae vel archivi, C. si ad sustentandum ac fulciendum aedificium ipsum N. Nescio porro utrum Vitruvius vel aliquis alius artis architectonicae magister unquam ordinaverint columnas ac firmamentum alienjus domus ad usum archivi, et non potius ad domum sustentandam. Quod quidem si ita esset, non solum Ecclesia Dei, sed cujusvis civis domus posset pariter vocari columna

(1) Huc referuntur quae scribit s. Cyprianus in lib. *De unit. eccles.* « Ecclesia una est, cujus a singulis in solidum pars tenetur. » Exinde liquet quam ridicula sit illorum objectio, qui ex eo quod in Apocalypsi jussus fuerit Apostolus scribere *septem ecclesias*, concludunt plures ecclesias in Scripturis distingui. Perinde enim hoc esset ac si quis contenderet unicum non esse regnum vel imperium quod distributum est in plures provincias, quae tamen ad eundem principem pertinent ac regnum ipsum constituunt.